

U. Zakaj jih mi ne posnemamo in zakaj ne pišemo tudi mi v skaz. vselej *-u*?

T. Ker se omenjena pisava vjema *a)* nekoliko s staroslovensčino, *b)* z ljudskim govorom, in *c)* ker se za ozkimi soglasniki, zlasti v srednjih imenih in za *j* že celo, dobro podá.

U. Zakaj piše tu „po leti“ za širokim in terdim soglasnikom *t* vendar le *i* ne pa *u*?

T. Zdi se mi, da je kakor prirečje ali prislovje (*adv.*), kar nekteri tudi skupej pišejo, p.: časi, včasi, počasi; verhi, poverhi; poleti, podnevi, pogodi, pa tudi po dnevu, po godu itd.

U. Torej sem tolikrat že bral na potu in na poti.

T. Pot je pa različnega spola ter se po tem različno lahko piše; v enoj. je mošk. in žensk. sp., torej — na potu in na poti, — v množ. celo srednj., torej: dobri potje, slabe poti, gerde (*a*) pota.

U. Morebiti velja za uno spreminjavo, v skaz. *i* nam. *u*, tisto pravilo, po katerem se za ozkimi soglasniki *om* in *ov* spreminja v *em* in *ev*?

T. Po soglasnikih *š*, *s*, *č* pišejo vendar sploh raji *u*: pri možu, v košu, na kovaču, da se bolje vjemajo z jugoslovanskimi pisatelji.

U. Ali smem torej svobodno spreminjati ali ne?

T. V daj. naj se piše pravilno *u*, v skaz. svobodno; za *j* zlasti v srednjem spolu mi je vendar *i* kej vsječ: v naročji, na cvetji, po petji, po drevji, dasi v naročju, na cvetju, po petju, po drevju ni napačno.

P a š n i k.

Kaj je v naših domačih (narodnih) šolah poboljšati potrebnega, da svoj namen v sedanjih časih dosežejo? Kaj tirjajo nekteri naših sedanjih srenjskih glavarjev od naših šol, kar se jim dovoliti ne more in ne sme.

(**Odgovor** na tretje vprašanje, ki ga je lavantinski ordinariat za leto 1862. mlajšemu duhovništvu zastavil.)

V naših narodnih šolah (pučkih učionah) je naj prej treba narodnega domačega duha po sv. katoliški veri razsvetljenega v vseh rečeh vpeljati. — Tedaj, kar je splošnih opravil, naj bi

se tako opravljale, da je za cerkveno in narodno prav in koristno. — Postavim molitev in petje pri sv. maši in v cerkvi naj bo narodno, pošteno in pobožno.

Ko bode pravi kersanski in domači duh v šolah vladal, in šolarji učenika ko svojega očeta ljubili in spoštovali, takrat jih ne bode treba s šibo v šolo poditi, pa tudi ne staršev z dvojnimi plačilom kaznovati, ako otrok v šolo ne pošilja.

Vsi pripomočki so tedaj izbuditi, da učenci pridno in neprisiljeno v šolo hodijo. Sicer se mora reči, da šole nikjer ljudem celó ne diše, ne Nemcem na deželi, ne drugim narodom; priča tega so oistre pogostne državne postave, in kljub vsega tega vendar le prazne šolske sobe, in godernjanje marsikterih roditeljev, da njih otroci že v domači šoli ne umejo vsega v duhovnem in političnem, praktičnem in domačem življenju, česar so se gospodje več let na akademijah komaj naučili, in še si jim vendar večkrat prigodi, da, kar v eni uri napišejo, po dve brišejo.

Da je zahtevanje od šol ne le pri nas, ampak tudi drugod od ljudstva prenapeto, kaže ta le glas iz Zagreba, kakor ga je letošnji „Pozor“ v 159. broju donesel z naslovom: „Zašto se deca neuče u školi“. Tako le je pisano: „Već smo toliko putah čuli prigovarati, toliko putah jadikovati mnogo ljudi govorećih, djeca u glavnih školah neuče se ništa, djeca su odviše opterećena nauci. Ako čovjek dobro razabira te glasove, naći će zbilja, da je u njih po nešto istine, t. j. uvjeriti će se, da nevaljala djeca nemara za nauke, da su nevaljala djeca prama svojoj nemarnosti ogromnimi nauci opterećena; njim so školski nauci nesnosno breme; sama po sebi škola nemože nadoknaditi, što djeca v nemarnosti zapuste. Nu smiešno nam se čini, što ti ljudi opet žele, da im djeca neizadju praznih glavah iz škole. Ovo dvoje nemože nikako zajedno zastajati, ili se moraju djeca učiti, ili ostati praznih glavah.“

Da se roditelji sami pobrinu za svoju djecu, da oni jače nastoje oko nje, nebi se jamačno morali tužiti, da dolaze neuka i šuplja iz škole. Ili, zar je moći nemarnoj djeci ulijati i proti njihovoj volji. Mi toga neznamo, možebiti se nadje kakov veliki dušoslovac, koji bi izpitao tu dosele gluhu tajnu.

Ovo želimo u interesu i roditeljah i učiteljah i dece; a dok toga ne bude, — bojimo se da neće tako brzo biti — moramo roditelje oprezne učiniti na onu narodnu poslovice: „bez

muke neima nauke“ — moleč jih, da se sžete svoje prošlosti, u kojoj su se takodjer morali napinjati i raditi.

Dopuštamo, da niso sva djeca jednako naravskimi svojstmi uma obdarovana, ali mi razlikujemo nemarnost od duševne ograničenosti, a to bi morali i oni na umu imati, koji hoče što prigovoriti².

V naših narodnih šolah naj učitelji navadne slovenske besede, in povsod v enakem pomenu rabljene otroke navadijo, da se prosto ljudstvo z njimi soznani in germanizmi in lokalizmi, kolikor mogoče, odpravijo; v narodnih šolah se naj le po domačem jeziku vadi in piše. —

Mora se tudi omeniti, da je, kakor je doslej navadno bilo, vendar v eni in isti sobi učiteljski preveč razdelkov (Klassen). Čez dva bi v ednem razdelku ne smela biti.

Splošna napaka narodnih šol je tudi preterdo vrašena stara teorija, kakor eni pravijo; toda vpeljane reči grajati in pomanjkljivosti odkrivati, ni težavno, ali kaj boljšega vpeljati, to je drugo vprašanje. Na papirju se sicer lahko popisuje „sim in tamo“, ali nove reči vresničiti, in v djanju izpeljati, ni tako lahko kakor kdo misli. „Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci“, pravi splohni pregovor. Za nas pa velja se sploh v šolah načeladeržati: V javnih šolah se smejo le bukve rabiti, ki jih je cesarsko ministerstvo uka dovolilo; temu jaz le to le pristavim: Koj koder učitelj to stori, in se navadnega šolskega reda derži, in po zapovedanih predmetih za učenje določeni čas obrača, in prepozno šolskih vrat ne odpira, pa tudi prezgodaj šolarjev ne izpusča domu, stori dovolj — satis facit.

„Zategadel naše ljudstvo sploh za šole ni vneto“ piše neki Schuldistriktsaufseher, „in jim večji del nasprotuje, ker ne vidi nikake vnanje koristi“. Ali moj Bog, kako korist vendar le hočete iz šol?

Od tod menda torej izvira tirjatev nekterih slov. glavarjev, da se naj v šolah le nemški učí, ker nemci vsaj kaj zapisati, in svoje misli na papir spraviti umejo, ker sami nikakih slovenskih pisem ne poznajo, in toraj hočejo, naj mlajši stopajo v njih stopinje, ne pa naprej.

Tistim pa, ki pravijo, da slovenski otroci že tako slovenski znajo, zatoraj naj se v šoli le nemški učé, se naj odgovori: Tudi nemški otroci že nemški od domače hiše znajo, naj se

tedaj v šoli slovensko, ali po katerem drugem jeziku učé. In kako je, da se to vendar le prigodi? Zato, ker šola ni zato se zgolj jezikov učiti, ampak tudi drugih potrebnih reči in predmetov, si serce žlahtniti, in se za slehern stan pripravljati.

Drugi želijo (če je res?), naj bi se šola od cerkve ločila! — To nerodnost dokazovati, bi bilo v kristjanskih državah od več; — toda veliko jih je celo ob pravo vero, in keršansko zastopnost prišlo, — katerim se pa ne sme nikakor po volji storiti, ker so v svoji temoti le pomilovanja vredni. Sploh bi pa jaz terdil, da je v tej reči tako zvana „persönliche Gehässigkeit“ največ kriva, zatoraj se bere v nekih humorističnih novinah (28. l. K.) tako le: „Wir wollen keine Trennung der Schule von der Kirche, sondern nur vom grandigen H. Pf...; die Kirche verträgt sich sehr gut mit der Wissenschaft, nur mancher Pf.... will davon nichts wissen“. — Exemplum est odiosum. Ergo sobrii estote, in se deržite načela: „Leben und leben lassen“, ne pa onoga, ki se glasi: „fiat justitia, pereat mundus“, ker bi se vam vendar le znal primeriti, da bi morali slišati: „medice cura te ipsum“.

— a —, duhoven imenovane škofje.

Nekoliko od svilarstva.

Ena naj koristnejših reči, ktere naj bi učitelj svoje učence tudi učil, je svilarstvo. Porok za to so nam mnoge naznanila po časnikih, koliko je svilarstvo prida doneslo, kjer so se ga zvesto poprijeli. Kakor sadjoreja se tudi sviloreja tam, kjer ima učitelj vert ali prostor za to, naj bolj djavno dá učiti; vendar pa ni odveč, ako učitelj na zadnje učencem, ko jih je že sviloreje djavno učil, še sim ter tje kaj popraša, kar naj si pa učenci v pisne knjižice zapišejo, da ne pozabijo, postavim:

Učitelj. Glejte otroci, tiste svilne gosence, ktere so bile še pred malo tedni čisto drobne, da ste jih komaj vidili, in ste že marsikaj o njih slišali, so se nam v lepe svilne mešičke zavile, in nam tako za naš mali trud zapustile drago svilo. Danes bi rad zvedil, kdo si je o sviloreji kaj zapomnil! — Ti, Matiček! ali še veš, iz česa so se svilne gosence ali svilodi izvalili?

M. Iz malih svilodnih jajčkov, makovemu semenu podobnim.

U. Dobro si povedal. —